Folkstyret

Ett demokratiskt parti

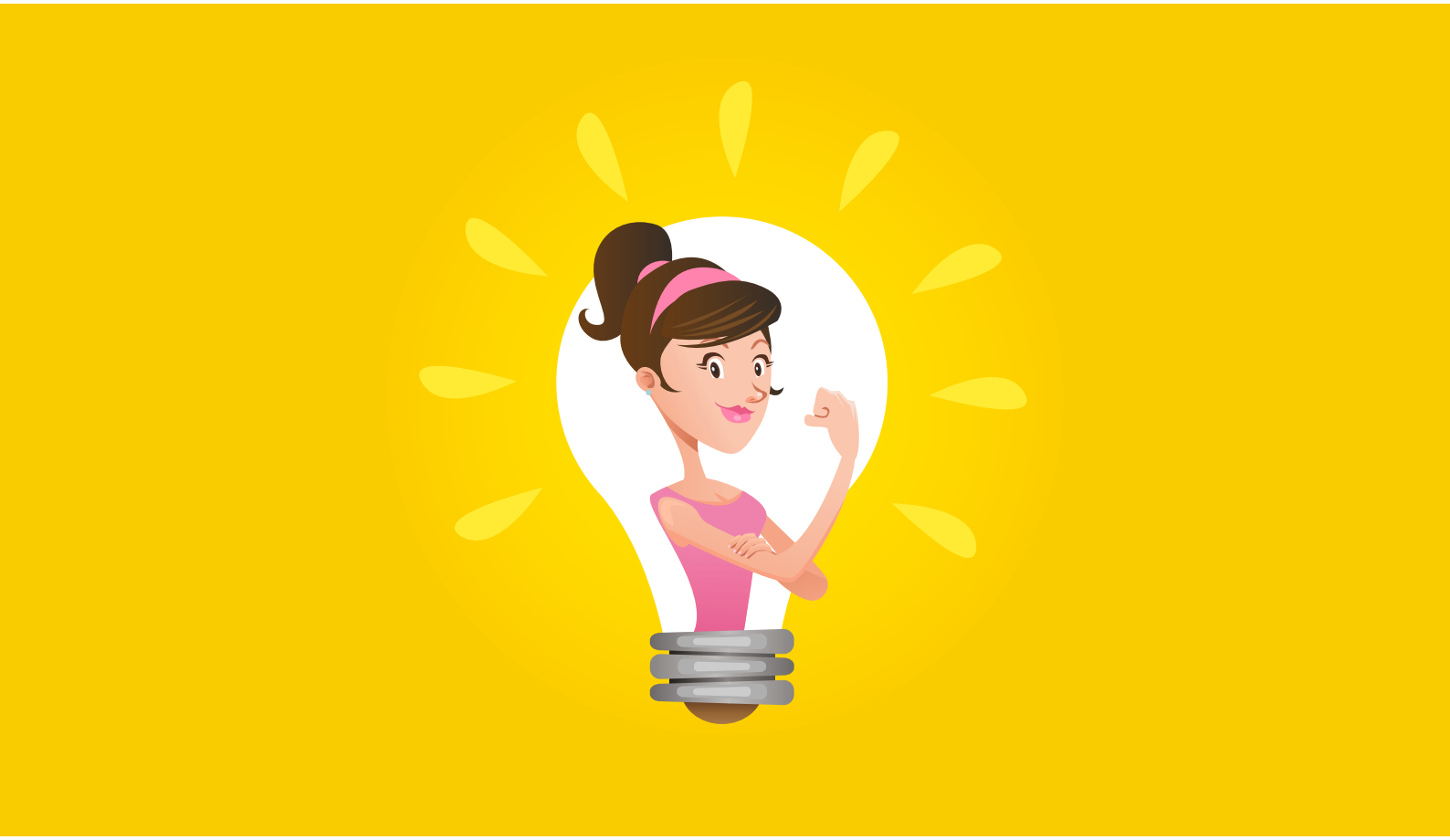

Partiprogram 2018

Tack för att du har öppnat det här partiprogrammet!

Om du har bläddrat i andra partiprogram tidigare kommer du upptäcka att det här är annorlunda. Du kommer förhoppningsvis att gilla skillnaden.
Här presenteras inte några förslag på hur många poliser eller sjuksköterskor som ska utbildas eller något nytt betygssystem för skolan.
Istället presenteras en modernare och smartare metod för att komma fram till sådana beslut.

Som du ser i innehållsförteckningen här intill är texten uppdelad i några avdelningar. De första handlar mest om var vi är i dagsläget och till en del om den historia som lett oss hit. I slutet kommer vi in på vad vi kan göra i framtiden.

Du kommer säkert upptäcka något nytt som du inte har tänkt på innan eller något som du inte visste om. Det är din belöning.

Att rösta på Folkstyret är ett aktivt val. Du kommer behöva ta med en penna till vallokalen så att du kan skriva Folkstyret på de blanka valsedlar som finns där. Förhoppningen är förstås att du ska känna att du egentligen bara har ett enda val att ta ställning till när du har läst färdigt det här partiprogrammet.

Vilken penna du ska ta med dig.

Micke Ströberg,
Folkstyret

Innehåll

Del 1 5

Demokratin. 6

Populismen. 6

Vi medborgare ställer nya krav. 6

En 100 år gammal parlamentarism. 7

Minskat förtroende 8

Demokratin som legitimeringsprincip. 9

Demokratins kriterier. 11

Effektivt deltagande 11

Lika rösträtt vid det slutliga avgörandet 11

Upplyst förståelse 11

Kontroll över dagordningen 11

Fullständig inkludering 11

Polyarkin. 13

Representativ demokrati eller demokratiserad representation? 14

Representativt för vem? 15

Är de politiska partierna demokratiska? 16

Fungerar konkurrensen mellan partierna? 18

Folkets främsta företrädare. 19

Rättsstaten. 21

Del 2 22

De allmänna opinionerna. 23

Att mäta allmänna opinioner. 24

Hur media använder opinionsmätningar. 25

Hur politiska partier använder opinionsmätningar. 26

Folkstyret. 28

Några argument för Folkstyret. 29

Det ger stor legitimitet. 29

Det ger experter lagom makt 29

Det ger handlingskraft och effektivitet. 29

Det är billigare för skattebetalarna. 30
Det är svårt att manipulera. 30
Det finns ingen partiorganisation. 30
Det gör att väljarnas preferenser i högre grad återspeglas i besluten. 30
Det gör våra opinioner synliga för oss själva. 31
Det gör att makthavarna behöver respektera medborgarna. 31
Det är inte belastande för medborgarna. 31
Det fungerar på alla nivåer. 31
Det är slutet för populismen. 31
Frågor och svar 32
Lämnar Folkstyret in motioner? 32
Behöver vi inga partier längre? 32
Vem formulerar frågorna som ska ställas i undersökningarna? 32
Hur hanteras svarsbortfallet? 32
Varför inte mer deliberation? 32
Varför inte anordna folkomröstningar om allt? 33
Varför inte artificiell intelligens? 34
Vilka sitter på Folkstyrets platser? 34
Hur är Folkstyret organiserat? 34
Vad gör jag som Folkstyrets representant i en beslutande församling? 34

Del 1

Demokratin.

Demokratin genomgår flera prövningar samtidigt. Dels finns en global trend som man kan se när man studerar de internationella demokratiindex som publiceras varje år. De siffrorna visar att demokratin i stort är på tillbakagång.

Här i Europa finns det en våg av auktoritär populism som utmanar demokratin. Att människor i Europa ser sig om efter andra alternativ än demokrati är en reaktion på vad som upplevs som brister med den demokrati vi har och det kallas för demokratisk dekonsolidering[1]. Det innebär att en del av medborgarna har öppnat sig för möjligheten att demokrati inte är det enda tänkbara sättet att styra ett samhälle på.

När det sätt vi förverkligar demokratin på inte möter medborgarnas förväntningar borde vi förstås inte genast se oss om efter **mindre** demokratiska lösningar. Ett givet alternativ är att först se sig om efter **mer** demokratiska lösningar. Innan vi åter igen kastar bort demokratin på historiens sophög genom att rösta på något mindre demokratiskt alternativ finns därför all anledning för oss att först tänka över det här gamla visdomsordet:

”Alla demokratins brister kan avhjälpas med mer demokrati”[2].

Vilka är bristerna och hur yttrar de sig?

Populismen.

Statsvetaren Cas Mudde som studerar populism menar att den är ett illiberalt demokratiskt svar på en odemokratisk liberalism. Det här betyder i klartext att populister vill tilltala de i den infödda majoritetsbefolkningen som upplever att det finns ”andra” som har ett överflöd av rättigheter och att de själva har en brist på inflytande. Populisternas erbjudande till medborgarna är att ”om vi får makten så kommer ni uppleva att ni får lite mer inflytande på bekostnad av några andras rättigheter”. Faller du för det erbjudandet innebär det att du är med och startar ett förlopp som ganska snart kommer beskära dina egna rättigheter.

Alla lagar, skyldigheter och rättigheter måste givetvis gälla alla. Alla ska ha rätt att tänka som de vill och att fritt säga vad de tänker oavsett vad majoriteten anser om det. Det är egentligen bara människors rättigheter att uttala avskyvärda och stötande åsikter som vi behöver försvara. Om vi lyckas med det kommer alla vi med slätstrukna, medelmåttiga och triviala åsikter också få våra rättigheter försvarade. Majoritetsprincipen som används i demokratiskt beslutsfattande är ett sätt att säkerställa att det finns så stor uppslutning som möjligt bakom besluten. Inte ett medel för en majoritet att förtrycka en minoritet. Syftet med demokratin, och det som den faktiskt leder till när den fungerar, är att så många som möjligt får styra så mycket som möjligt över sina egna liv.

Vi medborgare ställer nya krav.

Vårt samhälle är byggt av generationer av människor före oss. Om vi vill vara lite självkritiska kan vi se att många av oss har utvecklats från att ställa krav på oss själva

1 Tecknen på demokratisk dekonsolidering av Roberto Stefan Foa och Yascha Mounk (Journal of Democracy) i svensk översättning på: [https://www.folkstyret.se/2016/12/27/tecknen-pa-demokratisk-dekonsolidering/]

2 Citatet kommer från den amerikanske politikern Al Smith som var guvernör i New York på 1920-talet och demokraternas presidentkandidat 1928.

att vara delaktiga i vårt samhälle till att agera som skattebetalande kunder som ställer krav på offentliga leverantörer. Istället för att själva ta hand om våra gamla föräldrar förväntar vi oss att samhället ska göra det. Istället för att själva så gräs och ängsblommor på allmänningen, eller skotta bort snön från trottoaren, förväntar vi oss att kommunen ska göra det. Vi betraktar våra självdeklarationer som vår del av samhällskontraktet. Många av oss ser det som ett kvitto på att vi gjort vår del. I SCB:s Medborgarundersökning hösten 2017 gav vi medborgare våra kommuner i snitt 40 poäng i vad SCB kallar Nöjd-Inflytande-Index. Gränsen för att vi skulle vara nöjda gick vid 55 poäng.[3] Många av oss skulle kunna fråga oss vad vi själva har gjort för att vi ska bli nöjda.

En 100 år gammal parlamentarism.

När vi fick allmän och lika rösträtt för hundra år sedan röstade vi efter vilken samhällsgrupp vi tillhörde. Partierna representerade var sin samhällsgruppering och egentligen innebar de första demokratiska valen i princip att man räknade hur många som var arbetare, lantbrukare, adliga osv. Nu när vi efter stora sociala reformer och flera generationer av allmän skolplikt kommit att bli ett mycket mer jämställt samhälle med helt andra inkomstklyftor[4] än tidigare har vi väljare allt svårare att identifiera oss med något politiskt parti. Det kallas för att vi har fått postmaterialistiska värderingar. Bara 17% av oss kände en stark partiidentifikation vid förra valundersökningen[5].

Nya digitala kommunikationssätt har gjort att vi alla har möjlighet att uttrycka oss billigare, snabbare, friare och med mindre ansträngning än tidigare. Vi kan enklare delta i att bilda opinion i olika frågor. När det gäller att omvandla de nya opinionerna till politiska beslut ställer det nya krav på de gamla maktinstitutionerna som de inte kan, eller vill, hantera. Så här beskriver Jeremy Heimans och Henry Timms skillnaden mellan gammal och ny makt i en artikel, som handlar om affärsmodeller, i Harvard Business Review:

”Gammal makt är som pengar. Ett fåtal har den. Väl förvärvad bevakas den misstänksamt och missunnsamt och den maktfulla har ett betydande förråd att spendera. Den är stängd, otillgänglig och ledardriven. Den laddar ner och fångar in.

Ny makt fungerar annorlunda. Som en ström. Den skapas av många. Den är öppen och drivs av deltagande och jämlikhet. Den laddar upp och distribuerar. Som vatten eller elektricitet är den mest kraftfull när den rusar. Syftet med ny makt är inte att samla den på hög utan att kanalisera den.”

Institutionerna i vårt politiska system är exempel på gammal makt. Vi medborgare som lever utanför dessa institutioner har fått smak på den nya sortens makt som vi känner igen från andra marknader än den politiska.

3 Resultat Medborgarundersökningen 2017 [https://www.scb.se/vara-tjanster/insamling-och-undersokning/scbs-medborgarundersokning/resultat-medborgarundersokningen-2017/]

4 Lista av länder sorterade efter inkomstklyftor inklusive ginikoefficienten efter skatter och transfereringar [https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_income_equality]

5 SCB’s webbsida Grad av partiidentifikation 1956–2014. Procent [https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/allmanna-val/allmanna-val-valundersokningen/pong/tabell-och-diagram/grad-av-partiidentifikation-19562014.-procent/]

Minskat förtroende

De politiska partiernas representanter kommunicerar med oss via massmedia. Vi ser dem i debatter i TV där de öppet visar upp politikens mindre smickrande sidor. Det är lätt att dra slutsatsen att en politiker är en person som har bestämt sig på förhand för en åsikt och som i debatten gör det till en konst att inte svara på frågor eller lyssna på sin motståndares argument (om det inte handlar om att medvetet missförstå dem). Varför skulle personer med sådana egenskaper vara bäst lämpade att styra ett land? Är ett system som gallrar fram och lyfter upp personer med de kvalitéerna till politisk makt verkligen ändamålsenligt?

De politiska ledarna vill själva framstå som felfria och skyller därför allt som inte är bra på sina motståndare: ”Det var faktiskt ni i Alliansen som bestämde att…” och ”Det här problemet har vi fått ärva från den rödgröna regeringen som…” Det är lätt för oss åskådare att förstå och psykologiskt förklara hur debatten kan hamna där, vi har ju alla som någon gång hanterat konflikter på det sättet, men resultatet är att politikerna framstår som allt annat än felfria. I stället ser vi makthavare som flyr sitt ansvar. Det undergräver respekten, förtroendet och legitimiteten. Det här kommer dessutom samtidigt som en ökande generell misstro mot auktoriteter.

För att ytterligare komplicera det har politiken inte bara denna publika sida där egentligen åsikter ska brytas mot varandra i debatten och där väljare ska falla för sakliga argument. Det finns också en politisk vardag där det är kohandeln och överläggningarna på partikanslierna som utmynnar i praktisk politik. Det ger en del väljare intrycket att politiker är falska som spelar att de är fiender i debatten och sedan gör hemliga överenskommelser i samförstånd bakom ryggen på väljarna. När en blocköverskridande överenskommelse presenteras är en ständigt återkommande formulering att parterna berömmer varandra för att de tagit ansvar. De väljare som inte vill ha överenskommelsen inser att den breda uppgörelsen gjort att de inte kan rösta bort de partier som är ansvariga för den. De upplever att politikerna i själva verket har lyckats undkomma sitt ansvar.

I Medieakademins förtroendebarometer 2017 visade sig de politiska partierna ha minst förtroende bland samhällets institutioner. Bara 17% hade ganska stort förtroende för dem. Det här var ett sämre resultat än det som biltillverkaren Volkswagen[6] fick (19%) som vid mättillfället var mitt uppe i en stor miljöskandal då de avslöjats med att ha manipulerat utsläppstester som gjorts på deras dieselbilar.

För den som eftersträvar mer demokrati betyder allt det här sammantaget att det finns en mycket stor förbättringspotential och flera lågt hängande äpplen för en demokratiivrare att plocka.

6 MedieAkademins Förtroendebarometer 2017 [http://medieakademien.se/]

Demokratin som legitimeringsprincip.

Föreställ dig att du plötsligt befinner dig i en stad i ett främmande land. Av någon anledning kan du språket och du har ett ärende till en adress. Du kommer dit med bil. När du parkerat vid sidan av trottoaren ser du en uniformerad person närma sig. Han knackar på din bilruta och du vevar ner den. Du tänker att det säkert finns någon regel som du har missat och som du nu kommer bli upplyst om.
Så är det.

”Här kan du inte stå”, säger han bestämt och pekar på din bil. Du ler, nickar vänligt och frågar ”Varför det?” Du vill ju veta vilken regel du har brutit mot så att du inte bryter mot den igen. Föreställ dig att den uniformerade personen då svarar:

”För det har jag bestämt!”

Av det svaret kan du dra slutsatsen att det här samhället kan ha lite dålig ordning på lagar och regler. Olika områden kan till och med patrulleras på det här sättet av olika personer med olika regler. Förmodligen de regler som gynnar de själva bäst. Måhända kan du komma överens med den här personen att det visst går bra att stå parkerad här om du betalar en liten muta exempelvis. Om du inte följer den här personens regler kan du räkna med att han kommer göra livet väldigt surt för dig.

Hursomhelst förstår du ögonblickligen att den regel du verkar ha brutit mot inte stiftats på ett legitimt, rättfärdigt sätt. Kraften bakom den här bestämmelsen är hot om våld eller liknande. Du har ingen anledning att känna någon moralisk plikt att följa den här personens regel. Om du däremot ser till att bli nära vän med, eller skaffar en hållhake på, den här personen kan du få stora förmåner istället. I det här samhället är man nog inte heller lika inför lagen.

Vi låtsas att du fått ett helt annat svar. Kanske den uniformerade personen hade sagt så här:

”Det har kungen bestämt och han är utsedd av Gud.”

eller

”Det har Gud bestämt och meddelat via sitt sändebud på jorden.”

Att en Gud på olika sätt skulle bestämma lagarna, eller genom någon uppenbarelse skulle har överlämnat denna uppgift till någon särskilt utsedd, är mycket vanligt än i dag på sina håll. För att det ska fungera så förutsätter det förstås att de som ska lyda under de lagarna tror på just den guden. När det finns människor som tror på någon annan gud, eller ingen gud alls, som ju blev vanligare i Europa efter upplysningstiden, blir det problem igen med legitimiteten och då behöver man ofta ge auktoriteten ett stort understöd i form av våld. I Sverige hade vi tidigare en absolut monarki vars legitimeringsprincip var ”Kungadömet av Guds nåde”. Kungen tilldelades makten att styra landet då kungen kröntes av en biskop och kungen svarade sedan i sin maktutövning bara inför Gud.

Att ha en kyrka och en kung som delade på makten var läge ett praktiskt system för att styra över ett land med en okunnig, fattig och gudfruktig befolkning. Kyrksocknarna infördes redan då Sverige kristnades och kyrkorna byggdes då ofta på äldre offerplatser. Kungen fick sin legitimitet från kyrkan och kunde därför stifta lagar och driva in skatter. Med tiden blev dock folket kunnigare och det blev i Sverige med tiden allt svårare att göra detta med hänvisning till gud och med understöd av våld.

Du kunde istället ha fått något av de här svaren:

”Det har vår store ledare bestämt.”

eller

”Det har våra politiker bestämt.”

eller

”Det har några som har en speciell röstningsapp i sin mobiltelefon röstat om.”

eller

”För att vi i det här landet har ett system där en del har tyckt att vi ska ha den här regeln, andra har delegerat sina röster till några som vill ha den här regeln och några har sålt sina delegerade röster vidare till några organisationer som vill ha den här regeln.”

Att politiker, någon stor ledare eller människor med en speciell app i sin mobiltelefon skulle ha stiftat lagen kan ju också ha sina brister. Vad har just de här människorna för unika egenskaper som gör att de kan ta sig den moraliska rätten att bestämma över hur andra ska leva sina liv? Politikerna kan ju i och för sig vara valda i fria och rättvisa val, men det kan man ju inte alltid vara säker på, och har väljarna verkligen fått välja vilka de vill? Att människor har delegerat röster fram och tillbaka verkar mer som ett sätt att blanda bort korten. Vilka var det egentligen som ville genomdriva den här regeln och vad var deras bevekelsegrunder? Varför skulle medlemskap i en förening, social grupp, innehav av en mobiltelefonapp, ett särskilt intresse eller pengar vara legitimitetsskapande?

Men du kunde också ha fått det här svaret på frågan ”Varför det?”:

”För att i det här landet har vi tillsammans kommit överens om att det här är den regel vi vill ha. Vi har fattat beslutet med majoritet. Vi som kör bil här och ska parkera ibland kan förstås själva tycka att det är lite bökigt att följa den här regeln men vi gör det ändå eftersom vi kommit överens om den på ett rättvist sätt. I gengäld får vi ju faktiskt också dra nytta av alla de fördelar som finns med att leva i ett öppet och fritt samhälle. Alla vi här har rätt att tänka precis vad vi vill och helt fritt säga vad vi tycker. Du med. Eftersom du är här betraktar vi dig som en av oss och du har precis samma rättigheter och skyldigheter som vi andra. Om du kommer på en bättre regel än den här så kommer vi att lyssna på dig och rösta igenom ditt förslag utan att blinka. Men tills du, eller någon annan, har gjort det gäller den här regeln som vi har nu - så var snäll och flytta bilen.”

Du har kommit till en demokrati där lagarna stiftas på ett rättfärdigt och legitimt sätt. Du känner därför en moralisk plikt att följa lagen. Även om du är en av de som tror på Gud eller har en speciell röstningsapp i din mobiltelefon.

Eftersom du, i en fungerande demokrati, själv är med och stiftar lagarna och bestämmer skatterna och vad de pengarna ska användas till så har du heller inga problem med att följa lagarna eller betala skatterna. Om du är någon av de relativt få som ändå har problem med någon av lagarna så är det helt enkelt det ok du får lov att bära för att kunna dra nytta av alla de unika fördelarna som finns med att leva i ett fritt land. I en fungerande demokrati vill du inte bara följa lagarna, du vill till och med vara med och utveckla dem så att de blir ännu bättre och ännu mer ändamålsenliga för det samhälle och den tid du lever och verkar i. Det är dessutom ömsesidigt. Demokratin

både vill och kräver att du ska vara med och fritt säga din åsikt. Ju fler olika människor som inkluderas desto effektivare och starkare blir den. Det här gör den fungerande demokratin till det styrelseskick som övertrumfar alla andra som är mindre rättvisa och inkluderande. Den fungerande demokratin är därför det ultimata, humanistiska, integrationsprojektet som ger alla som den innefattar den största möjliga personliga friheten.

Demokratins kriterier.

Robert Alan Dahl var en berömd amerikansk statsvetare som var verksam på Yale-universitetet. Han fick bland annat det Skytteanska priset 1995. Det kan närmast liknas vid ett samhällsvetenskapens Nobelpris[7]. En av de saker Dahl gjorde som låg till grund för hans berömmelse var att han benade ut vad demokratin behöver följa för kriterier för att vara just så legitim som i exemplets nyss.

Effektivt deltagande

Den som lever i en fungerande demokrati är inte bara en passagerare, den är en del av besättningen. Den ska ha obehindrad och lika möjlighet att delta i hela den demokratiska processen. Det inbegriper att man ska ha fri tillgång till både andras argument och egen argumentering. Det är vad människor anser om ditt eventuella förslag som ska avgöra om det gillas eller inte, inte hur du är som person eller vad du anser i andra frågor.

Lika rösträtt vid det slutliga avgörandet

Varje röst betyder exakt lika mycket. När demokraten räknar dig, och alla andra, använder den siffran ett oavsett vem du är. ”It’s not the voting that’s democracy, it’s the counting[8]”.
Att demokraten räknar din röst i det slutliga avgörandet betyder att just du är med och beslutar i själva sakfrågan. Du representerar dig själv.

Upplyst förståelse

Alla ska ha lika, och obehindrad, möjlighet att få tillgång till all relevant kunskap, ur alla aspekter, som kan ligga till grund för ett upplyst beslut.

Kontroll över dagordningen

Alla har lika, och obehindrad, möjlighet att lyfta frågor och förslag till den politiska agendan. Om du kommer på en trafikregel som du tycker är bättre än den som finns ska du ha lika och obehindrad möjlighet att göra alla andra uppmärksamma på din idé.

Fullständig inkludering

Allt detta ska gälla samtliga som är underställda de politiska besluten och kan göras ansvariga för sina handlingar. Det kallas underställdhetsprincipen. Det ni kommit överens om i er stadsdel gäller där. Det behöver inte gälla i någon annan stadsdel. Det några kommit överens om i sin kommun behöver inte gälla i någon annan kommun.

7 The Johan Skytte Prize In Political Science [http://skytteprize.com/]

8 Ytterligare ett citat från den amerikanska demokratiska politikern Al Smith.

Det här är i sin tur grunden till ytterligare en princip med det krångliga namnet subsidiaritetsprincipen (eller närhetsprincipen). Den innebär att beslutet ska fattas på en nivå så nära dig, som är underställd det aktuella politiska beslutet, som möjligt.

Det är lätt att inse att demokrati enligt de här fem kriterierna bara kan fungera upp till en viss skala. När en grupp blir för stor så fungerar det inte längre av praktiska skäl. Hur ska du och alla andra i ett helt land någonsin kunna få tag på all relevant kunskap för alla beslut? Hur ska du och alla andra någonsin kunna informera alla i hela landet om en idé du har fått om en ny lag? Därför var Robert Alan Dahl noga med att påpeka att demokrati med en legitimitet av det här slaget, som styrelseskick för ett helt land, var ett ouppnåeligt ideal. Slutsatsen man måste dra av det, även om man är optimistisk lagd, är att den typ av legitimitet som demokratin kan ge i teorin ändå är mycket svår att förverkliga i praktiken.

Däremot kan kriterierna hjälpa oss att ge oss ett relativt mått på hur demokratiskt ett samhälle är genom att vi ser till i vilken utsträckning kriterierna möts. Hur nära det är det demokratiska idealet. Rör vi oss mot det eller rör vi oss bort från det? Det ger oss en möjlighet att diskutera hur demokratin ska kunna förverkligas på bästa sätt givet den tid vi lever i och de tekniska förutsättningar som just vi har till buds här och nu. Demokratin måste nämligen erövras, och implementeras, av varje generation för att bestå.

Det finns de som kritiserat Dahls demokratikriterier för att de ska vara konstruerade så att bara direkt demokrati i liten skala kan möta dem. Det är en uppfattning som inte leder någonstans. Man behöver inte välja att se kriterierna som skapade för att godkänna eller underkänna någon enskild metod för att förverkliga demokratin. Man kan istället betrakta dem som definierade mål att sträva efter för att den största möjliga legitimiteten ska uppnås.

Polyarkin.

Mot bakgrund av det här är det förstås olyckligt att vi kallar hela vårt samhällssystem för en demokrati. Demokrati är ju ett ouppnåeligt ideal. Men eftersom demokrati är ett så positivt laddat begrepp och den legitimeringsprincip de flesta vill använda är det ganska naturligt att den har fått låna ut sitt namn till system som vill vara, eller vill verka vara, legitima. Nordkoreas fulla namn exempelvis är ”den demokratiska folkrepubliken Korea”. På IKEA kan du köpa en ”demokratiskt designad” rullgardin eller matservis.

För att vi ska kunna diskutera hur demokratiskt ett styrelseskick är så införde Robert Alan Dahl ytterligare ett begrepp som han kallade Polyarki. En polyarki är ett politiskt system där olika samhällseliter konkurrerar med varandra om den politiska makten genom val. Den beskrivningen stämmer ju bättre med det politiska system vi har i Sverige och andra västländer. Polyarkier kan i sin tur vara demokratiska i olika grad. Eftersom vi förstås vill ha så stor legitimitet som möjligt kan vi fortlöpande analysera vår polyarki ur olika perspektiv för att se om den lever upp till de krav vi ställer och kan rendera sådana beslut som vi kan tänka oss att följa.

Inom samhällsvetenskapen gör man skillnad på integrerande institutioner och aggregerande institutioner. Vanliga politiska partier är integrerande institutioner. ”En integrerande institution förkroppsligar en samfällighet. Den grundas på gemensam kultur, kollektiva identiteter, tillhörighet, bindningar, ömsesidig tillgivenhet, gemensamma visioner, symboler, historia, förtroende och solidaritet” förklarar Olof Petersson i boken ”Samhällskonsten[9]”.

En aggregerande institution i en polyarki är exempelvis vår svenska riksdag eller din kommuns fullmäktige. Ur Samhällskonsten igen: ”En aggregerande institution är ett instrument för att sammanföra enskildas och gruppers intressen till kollektiva beslut. Det folk som skall representeras bildas av individer som har olika önskningar och preferenser.”

I den aggregerande institutionen mäts och summeras styrkeförhållandena mellan de olika partierna och i de fall demokratin fungerar som den ska är det majoritetens åsikt i frågan som ligger till grund för det demokratiska beslutet. I den aggregerande institutionen uppstår kort sagt själva demokratin. Det är det här demokratiska inslaget som gör att det polyarkiska styret kan få den grad av legitimitet det får.

För att göra det tydligt kan man jämföra detta med politiska system i världen där bara ett enda politiskt parti bestämmer. Det partiet representerar då, efter en tid när det politiska maskineriet fått verka, en enda politisk elit som värvar medlemmar som tycker som de som redan bestämmer i partiet. Någon aggregerande institution finns då egentligen inte. Styret kan inte bli demokratiskt och därför inte vinna legitimitet hos de styrda.

I den här sortens länder kan det finnas åsikter som delas av väldigt många, men eftersom det undantagslöst finns en mycket begränsad möjlighet att uttrycka dem offentligt har åsikterna svårt att omvandlas till allmänna opinioner.

Den här sortens odemokratiska samhällen kallas partidiktaturer och på en tänkt demokratiskala mellan noll och tio hamnar de på noll poäng.

9 Olof Petersson Samhällskonsten – SNS förlag 1999

Vår typ av samhällssystem, polyarkin, där flera samhällsliter konkurrerar om makten, ligger med andra ord någonstans i spannet mellan 1 till 9 poäng på samma skala beroende på hur demokratiskt det är. Den fullständiga idealdemokratin, om den hade funnits, skulle ha fått 10 poäng.

Representativ demokrati eller demokratiserad representation?

Ibland kan man få intrycket att den representativa demokrati vi har idag skulle ha utvecklats från ett tidigare, mer direkt, demokratiskt system likande det som fanns i Aten för 2 500 år sedan. I själva verket har den representativa demokratin utvecklats från ett tidigare representativt system[10]. Den svenska riksdagen exempelvis är ett representativt system som sträcker sig åtminstone tillbaka till Riksdagen i Västerås 1544 som sammankallades av Gustav Vasa. De som då representerades där var de fyra ständen.

Den då omoderna ståndsriksdagen avskaffades 1866 och en tvåkammarriksdag infördes. Gränsen för rösträtt var högt satt. Bara de som man ansåg tillhöra den politiskt tänkande och finare delen av folket fick rösta (representerades) och de som valdes in var förstås likasinnade. Det kan vara intressant att veta att förhoppningen vid den här tiden var att partier inte skulle uppstå bland ledamöterna i riksdagen. Man ansåg nämligen att partier var något skamligt som tillhörde ett mer primitivt politiskt stadium[11]. Partier (konservativa, nationalistiska och liberala) uppstod ändå som naturliga grupperingar bland likasinnade riksdagsmän och omkring sekelskiftet efter 1880-talets tullstrid började partisystemet ta fastare form. Andrakammarvalet 1911 var första gången de röstberättigade röstade på partier istället för ledamöter.

Partier uppstod även utanför parlamentet. 1896 röstades det socialdemokratiska partiets Hjalmar Branting in i riksdagen med hjälp av liberaler i Stockholm[12]. 1917 röstades representanter för Bondeförbundet och Jordbrukarnas riksförbund in i riksdagens andra kammare[13]. Efter hungerkravaller, strejker, det tyska nederlaget i det första världskriget och hot om socialistisk revolution liknande den Lenin startat i tsarens Ryssland genom stormningen av vinterpalatset bestämde riksdagen den 18:e december 1918 om allmän och lika rösträtt för både män och kvinnor. Kung Gustav V kände sig så hotad av de dramatiska händelserna att han gick med på att ge ifrån sig den verkställande makten till regeringen. Då infördes i praktiken parlamentarismen. Först efter det nästkommande valet 1921 kunde man alltså beteckna riksdagen som demokratiskt vald genom den allmänna och lika rösträtten. I grundlagen stod ännu fram till grundlagsändringen den första januari 1975 att ”Konungen äger att allena styra riket.” I mer än femtio år tog vi alltså väldigt lätt på grundlagen. Vi kunde göra det eftersom det system vi hade i verkligheten var mer demokratiskt än det vi hade på pappret i vår konstitution.

Hur som helst var det alltså inte en gammal demokrati som hade blivit representativ,

10 Olof Persson - Vår demokrati [SNS Förlag 2009, sidan 216]

11 Demokratirådets rapport 2000 – Demokrati utan partier? - Peterson, Hernes, Holmberg, Togeby och Wägnerud [SNS Förlag, sidan 18]

12 Vår historia – Socialdemokraterna [https://www.socialdemokraterna.se/vart-parti/om-partiet/var-historia/]

13 Centerpartiets historia på Wikipedia [https://sv.wikipedia.org/wiki/Centerpartiets_historia]

det var ett gammalt representativt system som, i viss mån, hade demokratiserats. Först genom införande av val, med graderad rösträtt för en mycket begränsad del av befolkningen, och sedan med en allmän och lika rösträtt.

När vårt representativa system demokratiserades kröp det alltså inte mycket mer än precis över ribban för att kunna få kallas demokratiskt. Sedan dess verkar det finnas ett motstånd från de som är inne i maktsfären mot ytterligare demokratisering. När vi blickar bakåt över de hundra år som passerat kan vi nämligen se på själva utfallet av detta fullskaliga experiment att summan av alla de genom åren passerande makthavarnas intentioner inte har varit att göra styret så demokratiskt som möjligt utan att i så stor utsträckning som möjligt behålla koncentrationen av makten i de gamla maktinstitutionerna. Detta utan att (det verkar som att) vi passerar ner under den demokratiska lägstanivån igen. Det är en försiktig balansgång på den nedre gränslinjen som vi alltså för legitimitetens skull behöver lämna.

Representativt för vem?

Lawrence Lessig är en amerikansk jurist, aktivist och Harvardprofessor som brukar tala om det han kallar tvåstegsdemokrati eller ”Tweedism”[14]. Ordet kommer från den legendariske och gravt korrupte amerikanske politikern William M. Tweed som i mitten på 1800-talet lär ha sagt: ”Jag bryr mig inte om vilka som väljer så länge det är jag som får göra nomineringarna”.

Lessig brukar ta följande tre exempel: Tiotusentals studenter demonstrerade i Hong Kong hösten 2014. De kände sig lurade av det kinesiska styret som hade sagt att alla skulle få rösta i valet om ny chefsminister 2017. Det skulle de i och för sig få men det som retade studenterna i Hong Kong var att regimen i Beijing utsett ett råd bestående av knappt 1 200 personer som skulle nominera de kandidater som Hong Kongborna skulle få välja emellan.

Hong Kong kan alltså sägas vara en tvåstegsdemokrati där man som kandidat först behöver bli godkänd av en kinatrogen nomineringskommitté. Konsekvensen är förstås att Hong Kong, oavsett vilket alternativ deras medborgare sedan väljer, får ett styre som förstås bara företräder och representerar regimen i Kina. Trots att man har allmänna val kommer man alltså inte kunna få någon offentlig makt som utgår från medborgarna i Hong Kong.

Iran har också ett valsystem där medborgare får rösta men de får bara rösta på någon av de olika kandidaterna som de tolv personerna i förmyndarrådet på förhand har godkänt. Konsekvensen är förstås ett styre som, oavsett hur de 50 miljoner iranierna röstar i valet, bara företräder och representerar förmyndarrådet.

Det gamla kommunistiska Sovjetunionen hade faktiskt också ett system där medborgarna fick rösta. Men bara på kandidater som var godkända av politbyrån. Konsekvensen var förstås ett styre som, oavsett hur de sovjetiska medborgarna röstade, bara företrädde och representerade politbyrån.

I Sverige är det naturligtvis mycket bättre. Men det finns en del likheter. Vi har allmän och lika rösträtt. Vi får välja vilket parti vi vill. Men de svenska politiska partierna

14 Lawrence Lessig föreläser på MIT, om ”Tweedism” och korruption [https://www.youtube.com/watch?v=pFZEV7TeZBg]

har nomineringsmonopol vilket innebär att det bara är partierna själva som får välja ut vilka kandidater vi har möjlighet att välja till politiska uppdrag. Det är alltså en tvåstegsdemokrati där man som kandidat först måste bli godkänd av något av de politiska partierna. Konsekvensen är förstås att man, oavsett vad de nästan 7,5 miljoner röstberättigade väljer, får ett styre som bara företräder och representerar ett eller fler av de politiska partierna.

Det betyder i sin tur att det är mycket viktigt att partierna samlar många medlemmar, är internt demokratiska och att konkurrensen mellan partierna, och nya utmanande partier, fungerar smärtfritt. Om de svenska medborgarna skulle få uppfattningen att de konkurrerande samhällseliterna har börjat utveckla för mycket gemensamma intressen så skulle även de svenska medborgarna få känslan av att det inte spelar någon roll vad de röstar på. Som i Hong Kong, Iran eller i det gamla Sovjetunionen.

Är de politiska partierna demokratiska?

Den tyske sociologen Robert Michels formulerade 1911 den statsvetenskapliga principen Oligarkins järnlag. Den säger att alla organisationer, även politiska partier, oundvikligen blir till oligarkier. Oligarki är ett grekiskt ord som betyder ungefär ”fåtalsvälde”. Alltså att makten koncentreras till en eller ett fåtal personer i toppen av organisationen. Ordet ”järnlag” kan ju låta lite konstigt i vår tid men det syftar just till det oundvikliga i mekanismen. Förmodligen lät det väldigt modernt 1911.

Orsakerna till mekanismen ligger i hur en organisation är uppbyggd och hur ledningen av den utvecklas över tid. Ledningen skapar en miljö åt sig själv där de samlar på sig all information och sedan styr flödet av den till resten av organisationen. Till ledningen värvas andra i organisationen som är likasinnade. Ledningen blir mer och mer specialiserad och skicklig och skillnaden i kompetens mellan ledningen och medlemmarna ökar. Ledningen har till slut ett informations- och maktövertag som medlemmarna inte kan rå på. Politiken formas av ledningen och ”rullas ut” till medlemmarna.

Eftersom mekanismen är ofrånkomlig, oavsett alla inblandade aktörers intentioner, känner vi igen det här i alla politiska partier i Sveriges riksdag. Det har på senare tid resulterat i att exempelvis Miljöpartiets riksdagsgrupp beslutat att Carl Schlyter och Valter Mutt fråntas sina positioner som talesmän i riksdagen för att de inte ställer upp på partiledningens egen politik (oligarkin) utan istället verkar för den politik som bestämdes av partimedlemmarna på partistämman (demokratin).

Robert Michels nedslående slutsats var att demokrati och organisationer, som politiska partier, är två helt oförenliga ting. ”Den som säger organisation säger oligarki”

Nästan 90 år senare beslutar sig statsvetaren Jan Teorell för att se om det ligger någonting i detta. Resultatet publiceras i hans doktorsavhandling ”Demokrati eller fåtalsvälde? Om beslutsfattande i partiorganisationer”. Teorell gör där två ingående fallstudier av beslutsfattandet inom Socialdemokraterna och Moderaterna. Han kom fram till följande:

Partiledningarna kan agera på olika sätt innan ett beslut. Dessa sätt graderas efter vilka demokratiska påverkansmöjligheter de lämnar till den övriga partiorganisationen. Den mest oligarkiska (toppstyrda) och minst

demokratiska metoden kallas Forcering. Det lämnar inget utrymme för de andra i partiorganisationen att påverka. Nästa grad på skalan är Friskrivning då ledningen begär mandat av medlemmarna att själva bestämma (tillsammans med ledningen för ett annat alliansparti exempelvis). Med Legitimering klargör ledningen tydligt sin inställning före ett beslut på sådant sätt att det avskräcker meningsmotståndare i partiorganisationen att opponera sig. Förankring innebär att ledningen först klargör sin position och sedan efterfrågar partiets. Sondering är den mest demokratiska formen. Då är man inte är styrande alls utan frågar bara vad medlemmarna tycker.

Här är de två tabellerna ur Teorells doktorsavhandling med sammanfattningen av de två fallstudierna:

”Krisuppgörelsefallet”	Moderaterna	Socialdemokraterna
Forcering	87%	70%
Friskrivning	7%	7%
Legitimering	7%	19%
Förankring	0%	4%

Del av tabell 5.1. Beslutsfattarnas föragerande betingat av partitillhörighet.

”Programfallet”	Moderaterna	Socialdemokraterna
Forcering	46%	43%
Legitimering	46%	21%
Förankring	8%	14%
Sondering	0%	21%

Del av tabell 9.1 Partiernas föragerande inför diskussionsremissen.

Teorells undersökning visar att Socialdemokraterna, i just de här två fallen, hade lite mer intern demokrati än Moderaterna. Den absoluta tyngdpunkten låg ändå för bägge partierna på den oligarkiska och forcerande sidan och Jan Teorell landar till slut i att Robert Michels tycks ha fått rätt när han formulerade sin Oligarkins järnlag. Däremot ifrågasatte han den populära uppfattningen att partiernas interna demokrati skulle ha försämrats med åren sedan någon svunnen demokratisk storhetstid. Snarare fann han tecken på att partierna kanske med tiden blivit något lite mer demokratiska. Dock inte på långt när tillräckligt för att möta partimedlemmarnas anspråk på ökat inflytande. Slutsatsen är alltså att partierna alltid varit odemokratiska, men det är först på senare år när vi medborgare börjat gilla olika som det märks.

Som redan Aristoteles på sin tid konstaterade bär demokratin inom sig fröet till sin egen undergång. Det ingår nämligen i väljarnas makt att välja bort demokratin genom att rösta på odemokratiska företrädare. Mot den bakgrunden kan det vara tankeväckande att partierna vi har haft att välja emellan inte varit särskilt demokratiska. Det skulle ju faktiskt innebära att vi i hundra år, sakta men säkert och mot bättre vetande, legitimerat ett undergrävande av demokratin när vi gjort vår demokratiska plikt och röstat.

Men i sin genomgång av olika möjliga statsbildningar i sin bok Politiken kommer Aristoteles fram till att **alla** dessa former bär var sitt frö till sin egen undergång och förvandling. Det gäller även oligarkin som faktiskt omvandlas till demokrati när folket revolterar. Men det förutsätter ju naturligtvis att folket verkligen revolterar mot just fåtalsväldet.

Om de istället organiseras i grupper efter särintressen, identitet eller kultur och vänder sig mot varandra och strider sinsemellan sker inte någon sådan omvandling. Då sitter fåtalsväldet kvar vid makten.[15]

Fungerar konkurrensen mellan partierna?

Statsvetarna Richard Katz och Peter Mair[16] ligger bakom den kartelltes som är den mest inflytelserika teorin som statsvetenskapen numera tar till när de diskuterar vad som händer med skattefinansierade partiorganisationer i partidemokratier. Man resonerar så här:
De politiska partiernas medlemmar blir färre och de politiska partierna får ett mer och mer osunt beroende av det partistöd som de själva tar ur statskassan. Det har idag resulterat i att partierna står i ett gemensamt beroende av partistöd och helt saknar beroende av medlemmar. De politiska partierna släpper taget om civilsamhället och blir representanter för staten istället för representanter för folket.

Eftersom partierna representerar staten och har mer gemensamt med varandra blir deras politik mer lika varandras. Man byter strategi till att försöka få flest röster i valen genom att positionera sig så att man fångar rösterna från medianväljarna – den stora gruppen mittenväljare i varje fråga – de som har den normala åsikten. Eftersom antingen det ena eller andra politiska blocket lyckas med detta varje val så finns alltså en mekanism som på ett ganska bra sätt, åtminstone på ytan, ”härmar” demokratisk representation i själva valrörelserna och på valdagen.

Eftersom alla partier har samma toppstyrda organisationsform och samma sätt att försörja sig så kommer även nya partier som, till att börja med, utmanar kartellsystemet till slut ändå själva att ha fogat sig i det. Väl inne i gruppen av ekonomiskt och organisatoriskt etablerade partier blir till slut egennyttan för partiet en tillräckligt stor drivkraft för att övertrumfa andra syften partiet har. Det är alltså systemet i sig som korrumperar.

Även mer handgripliga insatser för att försvåra konkurrensen för nya utmanare kan förklaras av kartelltesen. Exempelvis chockhöjningen av avgifter för torgmöten i början på 1990-talet[17]. En effektiv åtgärd för att hindra nya lokala partier att nå ut med sin politik. Nu senast i september 2017 kom ett förslag för att rektorer ska kunna begränsa sig i sina inbjudningar av partier som vill komma och presentera sin politik i landets skolor. Detta ska då ske på vad man kallar objektiva grunder. Dessa objektiva grunder presenterades av gymnasie- och kunskapslyftsminister Anna Ekström (S) som ”att rektor ska kunna begränsa inbjudan till demokratiskt valda partier som sitter i riksdagen, kommunfullmäktige (inklusive landstings- eller regionfullmäktige)

15 Detta uppmärksammas av bland andra Noam Chomsky en timme in i filmen ”Requiem for the American Dream” som finns att se på Netflix. [https://www.netflix.com/title/80083790]

16 Irländaren Peter Mair är tyvärr avliden men Richard Katz kommer i sommar (2018) med en ny bok som heter ” Democracy and the Cartelization of Political Parties” I boken kommer han hävda att de viktigaste styrande partierna och deras allierade mindre partier i praktiken bildat en kartell där principen om konkurrens kunnat kvarstå, och till och med förefalla att ha intensifierats, medan dess substans istället har urholkats. Regeringsskiften har skötts smidigt och rutinmässigt medan kontroversiella politiska frågor har hållits utanför den politiska dagordningen. De politiska konflikterna har bytt karaktär från att gälla stora politiska frågor till mindre frågor om ledningskompetens. Till stöd för den uppkomna kartellen har partiernas interna organisationer ändrats till förmån för partiernas centrala ledningar över deras medlemmar och gräsrötter. Den oavsiktliga konsekvensen har blivit att detta stimulerat uppkomsten av kartellutmanare till dessa, som han kallar, ”mysiga arrangemang” i form av anti-parti-system-partier och populistisk opposition från både vänster och höger.

17 Gissur Ó Erlingsson & Douglas Brommesson - Partier i förändring?

eller Europaparlamentet”. Det lanseras som ett skydd för demokratin men är i praktiken ett skydd för de redan etablerade mot nya uppstickare. För att kunna bli uppmärksammad och vald måste du redan ha blivit uppmärksammad och vald.

Man har även kunnat se att de etablerade partierna medvetet pressar in diskussioner i den gamla vänster-högerdimensionen för att gynna sig själva och missgynna andra som vill utmana med nya perspektiv. Även detta ligger inom ramen för kartelltesen.

Folkets främsta företrädare.

På SO-lektionerna i skolan får eleverna lära sig att riksdagens medlemmar representerar folket. De väljs från olika distrikt i landet baserat på hur väljarna där lagt sina röster. Just representationen tas på så stort allvar därför att den är fundamental för styrets legitimitet.

Vår svenska variant av polyarki bygger på att all offentlig makt utgår från folket och att folket representeras i riksdagen, som är dess främste företrädare. Många partier lägger därför stor möda på att ha en representativ mix på sina valsedlar till riksdagen så att fördelningen ska vara proportionerlig när det kommer till yttre, lätt igenkännbara, attribut så som ålder, kön och ursprung på kandidaterna.[18]

Väl på plats i riksdagshuset fungerar dock det personliga mandatet annorlunda. Riksdagsledamöterna voterar inte som representanter för de som röstat in dem i riksdagen. Hur de ska votera får de istället anvisningar om av respektive gruppledare och partiledare. Minns att vi har en tvåstegsdemokrati där det är partierna som bestämmer vilka kandidater vi väljare får rösta på. Den som inte ”passar i laget” kommer inte få förnyat förtroende från ledningen eller några prestigefyllda uppdrag.

I själva omröstningen i kammaren har riksdagsledamöterna riktkarlar (ofta gruppledarna) som visar hur ledamöterna för de olika partierna ska rösta. Det den enskilde ledamoten behöver ha koll på är alltså att man följer rätt riktkarl och trycker på rätt knapp. En ”tumme upp” från riktkarlen betyder att du ska trycka på Ja, en ”tumme ned” betyder att du ska trycka på Nej och en ”handflata över huvudet” betyder att du ska trycka på Avstår. Ibland sker dock misstag då riktkarlar rör ihop det och ger fel tecken eller om riksdagsledamöter av misstag börjar följa fel riktkarl.

Politiken har istället utformats på partiernas kanslier och kommunicerats nedåt till ledamöterna i riksdagen för att där formellt klubbas igenom. En majoritet har alltså skapats långt innan voteringen av andra än riksdagsledamöterna. Om vi ser det här i ett längre perspektiv kan vi se en utveckling i tre steg. I det första, när tvåkammarriksdagen infördes, en vald representation av ledamöter från olika valkretsar. I det andra hur de spontant och av praktiska orsaker organiserat sig i partier. I det tredje hur ledningarna för dessa organisationer till slut tagit makten över ledamöterna.

Riksdagens maktlöshet visar sig också i att det i princip aldrig händer att riksdagsledamöternas motioner går vidare till beslut. Riksdagens medlemmar

18 Sedan 1998 har vi väljare även möjlighet att sätta ett kryss vid den partiföreträdare som vi vill ska bli först invald. Detta stärkta personvalssystem gör att många personkryss flyttar en populär representant uppåt på listan vilket ökar dennes chanser att få en riksdagsplats. Vi kan alltså inte nominera någon, partierna har fortfarande nomineringsmonopol, men vi kan ge någon av deras kandidater en extra skjuts. Förut kunde vi stryka en impopulär kandidat men nu ignorerar valmyndigheten helt de strykningar vi gör på valsedlarna.

lägger, enligt dem själva, mest fram motioner för att de inte ska hängas ut i den egna lokalpressen som latmaskar.

Eftersom motionerna inte kommer klubbas igenom i riksdagen men ändå får lite uppmärksamhet i media skriver riksdagens ledamöter ofta under färdiga förslag på motioner de får från lobbyister. En win-win situation och en bra sidoinkomst också har det visat sig. En motion undertecknad av en riksdagsledamot har kunnat köpas för 8 000 kronor och ett påverkanspaket med ”motionsskrivande och utskottsbearbetning samt ett möjliggörande av en utredning inför kommande lagförslag och fortsatt behandling” har varit till salu för 40 000 kronor.[19]

Slutsatsen är hursomhelst att, så långt det gäller besluten som fattas, kan riksdagens medlemmar ha vilka yttre attribut som helst och komma från vilka valkretsar som helst. Så länge någon annan redan avgjort hur de ska rösta i riksdagen så har det naturligtvis inte någon betydelse hur handen som trycker på voteringsknappen ser ut eller vem den tillhör. När riksdagen fungerar på det sätt som är mest praktiskt för partiledningarna är voteringarna på sätt och vis överflödiga. De respektive gruppledarna skulle lika gärna ha kunnat gå igenom de uppgörelser de gjort, och de majoriteter de skapat sinsemellan, direkt med talmannen på hans kontor.

Resultatet är att ett av världens, formellt sätt, mäktigaste parlament i praktiken är helt utan makt. Det svenska polyarkiska systemet har drabbats av det som, när det gäller andra organisationer, skulle kallas window dressing, särkoppling och organisatoriskt hyckleri.

Ett exempel på window dressing är att riksdagen, trots det ovan beskrivna och väl kända arbetssättet, noga på sin webbsida framhåller att riksdagsledamöterna inte har någon formell skyldighet att rösta som de blir anvisade av sina riktkarlar utan att de enligt lagen är valda med ett personligt mandat[20]. Så står det förvisso i lagen men när man går igenom riksdagens egna voteringsdata är det tydligt hur det fungerar i praktiken. Den obekvämaste ledamoten i riksdagen den gångna mandatperioden, enligt Ekots granskning nyligen, var Miljöpartisten Carl Schlyter som röstat mot sitt eget partikanslis anvisningar i 0,6% av fallen. Att rösta precis som han blir anvisad av partiledningen i 99,4% av fallen har gjort Carl Schlyter till riksdagens stora oroselement och en lika oavsiktlig som utmärkt illustration av hur effektivt de så kallade partipiskorna fungerar.

Särkoppling betyder att verksamheten har en förhållandevis legitim fasad som sköts efter regelboken men att fasadens skötsel är särkopplad från den verkliga verksamheten som har helt andra rutiner. Dessa rutiner är mer praktiska och har uppstått för att på ett smidigt sätt stödja den makt som koncentrerats i toppen.

19 Olle Wästberg och Daniel Lindwall - Folkstyret i rädslans tid [Fri Tanke Förlag]

20 Riksdagens Webbsida [http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/arbetet-i-riksdagen/sa-arbetar-ledamoterna/]

Rättsstaten.

Den liberala delen av demokratin, som inte har tagits upp i det här partiprogrammet annat än i introduktionen om populismen presterar ganska bra trots att det finns en del observationer även här.

I regeringsformen fastslås att den offentliga makten utövas under lagarna. Man kan tycka att det är fullständigt självklart att inte det offentliga Sverige ska bryta mot de lagar de själva har stiftat. Det till trots raderar exempelvis Utrikesdepartementet handlingar ur diariet vilket innebär att varken allmänheten eller journalister kan få den insyn som ges enligt tryckfrihetsförordningen som är en grundlag[21]. Det måste rimligtvis betyda att Utrikesdepartementet inte anser att den lagen gäller dem. Det finns även kommuner som väljer att inte följa lagen[22]. Stockholms Läns Landsting har fått betala 37 miljoner kronor i böter för att de i praktiken har satt i system att bryta mot lagen om offentlig upphandling[23].

Lagrådet består av bland annat domare från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. De ska granska lagförslag för att se att de är förenliga med EU-rätten eller Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna samt våra egna grundlagar. Regeringen har dock för vana att strunta i lagrådets kritik. Här ges inga exempel då vi bara rör vid ämnet som hastigast. En Google-sökning på ”regeringen struntar i lagrådet” ger 11 100 träffar.

Domstolarnas självständighet när det kommer till den dömande verksamheten är reglerad i både regeringsformen och Europakonventionen och FN:s grundläggande principer. Administrativt är däremot domstolarna underställda regeringen genom Domstolsverket som bestämmer hur domare utses och lönesätts, hur domstolarna organiseras och vilka krav som ställs gällande mål och effektivitet.

Vi har ett nämndemannasystem som är problematiskt. Nämndemännen är politiskt tillsatta domare utan någon som helst juridisk kompetens. Det finns färska exempel på hur nämndemän varit utslagsgivande i en misshandelsdom som friade en man delvis på grund av att han kom från ”en bra familj” vilket naturligtvis är helt ovidkommande. Ett annat klassiskt exempel är när Christer Petterson dömdes i Tingsrätten för mordet på Olof Palme då tre nämndemän ansåg att han var skyldig trots att de juridiskt skolade domarna ansåg att det inte fanns juridiska skäl att fälla honom. Petterson blev senare frikänd av domarna i Svea Hovrätt.

Systemet ifrågasattes internationellt när Wikileaksgrundaren Julian Assange begärdes utlämnad till Sverige och i fallet Holm mot Sverige (1992) fann Europadomstolen att Carl G. Holm inte hade fått en opartisk och oavhängig rättegång eftersom rätten hade bestått av jurymedlemmar som var medlemmar i Sveriges socialdemokratiska arbetarparti. Fallet rörde ett svenskt tryckfrihetsmål som handlades under medverkan av jury.

21 Dagens Nyheter - UD-chef raderade mejl om kampanjen till säkerhetsrådet [https://www.dn.se/nyheter/sverige/ud-chef-raderade-mejl-om-kampanjen-till-sakerhetsradet/]

22 Dagens samhälle - Bryter mot lagen men ingen politiker har åtalats [https://www.dagenssamhalle.se/nyhet/bryter-mot-lagen-men-ingen-politiker-har-atalats-20847]

23 SVT nyheters webbsida - Ytterligare 10 miljoner i upphandlingsböter för landstinget [https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/ytterligare-10-miljoner-i-upphandslingsboter-for-landstinget]

Del 2

De allmänna opinionerna.

En allmän opinion (engelska; public opinion) är en åsikt som är spridd offentligt och den skiljer sig på så sätt från en outtalad och privat åsikt som man håller för sig själv.

I svenska språket har vi, kanske på grund av hur pressen uttrycker sig i rubrikerna, tagit för vana att i dagligt tal använda oss av uttrycket ”den allmänna opinionen”. Då syftar vi alltså på den dominerande åsikten i en viss fråga. I den mer komplicerade verkligheten bakom tidningarnas rubriker finns det i själva verket massor med olika opinioner i alla frågor.

Allmänna opinioner har samma betydelse för demokratin som vattnet har för sjöfarten.

Så viktiga är de att de finns med redan i första raden i en av våra grundlagar, regeringsformen, fast utan att nämnas direkt vid namn:

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket och riksdagen är folkets främsta företrädare.”

Enligt grundlagen är alltså den allmänna opinionen institutionaliserad genom ett parlament till vilket vi sedan hundra år har allmänna val. Det svenska styrelseskicket bygger hela sin legitimitet på parlamentets förmåga att företräda den allmänna opinionen i olika frågor.

Om vi sammanfattar det vi har gått igenom fram tills nu så är den parlamentariska metoden vi använder bland annat behäftad med följande praktiska hinder för folkviljans förverkligande:

- Det är ett representativt system som bara delvis demokratiserats genom att vi infört allmänna val för hundra år sedan.
- Det är en tvåstegsdemokrati. Därför kan vi bara välja mellan kandidater som ett antal samhällseliter (partier) har godkänt åt oss på förhand.
- Partierna, som vi har mycket lågt förtroende för, utmärker sig inte som varande demokratiska utan som varande toppstyrda maktorganisationer. De har alltså inte några förutsättningar att kanalisera medborgares åsikter upp till beslutsnivån eller förankra besluten nedåt.
- Partierna har utvecklat gemensamma intressen som de skyddar genom att försvåra för konkurrerande alternativ i syfte att behålla tingens ordning.
- Partiernas ledningar har i praktiken tagit makten över den riksdag som egentligen skulle ha representerat landets medborgare.

Allt sammantaget kan man dra slutsatsen att det inte är ett särskilt bra sätt att institutionalisera några allmänna opinioner.

Om vi ska komma till bukt med demokratins legitimitetskris genom mer demokrati har vi nu identifierat en uppgift som behöver lösas: Institutionalisera de allmänna opinionerna på ett trovärdigare och mer funktionellt sätt som möter demokratikriterierna bättre.

Att mäta allmänna opinioner.

På 1930-talet började den amerikanska sociologen och psykologen George Gallup använda sig av en vetenskaplig metod för att mäta allmänna opinioner i representativa urval.

När man ska mäta halter av, exempelvis, metaller i vattnet i en sjö så pumpar man inte upp allt vatten ur sjön och tar med hela sjön till laboratoriet i en lång karavan av tankbilar. Istället tar man några prover ur olika delar av sjön med hinkar eller provrör. Dessa prover analyseras sedan på laboratoriet. I proverna man har tagit kan man se hur mycket zink, koppar, krom och fosfor det finns i sjöns vatten.

Det vatten man får med sig från sjön till laboratoriet är representativt för vattnet i sjön. Genom att titta på förhållandevis lite vatten kan man få veta vilken koncentration det finns av de olika metallerna i hela sjön.

På samma sätt kan man göra sociologiska undersökningar i ett representativt urval. Den största delen av den här typen av undersökningar som opinionsmätningsföretag gör rör inte alls politiska frågor utan är marknads- kund- eller medarbetarundersökningar som beställs av företag som vill ha faktaunderlag för beslut som de ska fatta. Om urvalet ska vara just representativt behöver det göras på ett speciellt sätt. Man kan inte fråga de människor man träffar på Karlaplan i Stockholm vad de tycker i en speciell fråga och tro att deras åsikt ska vara representativ för hela befolkningen. Man kan inte heller låta urvalet bestå av bara de som själva är intresserade av att svara på frågor. De kommer inte heller vara representativa för hela befolkningen utan vara mer intresserade av det som har gjort att de visat intresse för att vara med i urvalet. Inte heller kan man slumpvis välja vilka som helst på Facebook eller i ett telefonnummerregister för då blir det i bästa fall bara representativt för de som är med där. För att urvalet ska vara representativt behöver man använda den blinda och neutrala slumpen som verktyg och det urval man ska låta slumpen välja ur ska vara alla de som är underställda det politiska beslutet och kan göras ansvariga för sina handlingar. De myndiga personer som bor i landet.

Nu kan man förstås hävda att om man inte själv har varit med och sagt sitt så finns inte någon politisk jämlikhet. Beslutet är inte legitimt om man själv inte fått vara med. Men så här fungerar det representativa urvalet: Du är förvisso helt unik som individ. Men just din åsikt i en specifik sakfråga delar du med en grupp andra i samhället. När man frågar ett representativt urval är den gruppen som tycker precis som du i den frågan proportionellt sätt lika stor som den skulle vara om man frågat hela befolkningen. Inklusive dig. Du kan alltså vara säker på att, även om kanske inte just du som individ har blivit tillfrågad i en sådan mätning så har, tillräckligt många personer som tycker precis som du i den frågan blivit tillfrågade. De har fått påverka resultatet av undersökningen i precis proportionell utsträckning. Man har, bara för mätningens skull, låtit slumpen skapa en befolkning i miniatyr som har fått svara på vad alla i hela befolkningen tycker.

Vi har precis beskrivit en metod som skulle kunna vara stommen i någon man skulle kunna kalla, om inte namnet vore upptaget, en representativ demokrati. En demokrati som representerar medborgarna genom att kanalisera politiskt inflytande nerifrån och upp. Ett sätt att institutionalisera allmänna opinioner. Eftersom det ger medborgarna en möjlighet att representera sig själva direkt, och representativ demokrati är upptaget, kan vi kalla det ”direkt representativ demokrati”.

Men, frågar sig vän av ordning, går det inte att göra ett åsiktsrepresentativt system

med färdiga åsiktspaket enligt den toppstyrda uppifrån-och-ner-modellen vi har idag? Ett där det fanns tillräckligt många partier så att vi alla kan hitta något parti som precis representerar alla våra åsikter?

Det kan man faktiskt enkelt räkna ut om vi för enkelhetens skull låtsas att vi lever i en helt binär värld där det bara finns två åsikter i varje fråga. En för och en emot. Om det bara fanns en enda sakfråga i samhället skulle det behövas två politiska partier. Ett som är för och ett som är emot i den frågan.

Om det fanns två frågor i detta binära samhälle skulle det behöva finnas fyra partier. Ett parti som är för i bägge frågorna och ett parti som är emot i bägge frågorna, ett parti som är för i den ena frågan och mot i den andra och ett parti som är emot i den första och för i den andra. Varje gång vi lägger till en fråga fördubblas alltså antalet partier som behövs för att du garanterat ska kunna välja ett som representerar din åsikt. Nu har vi exempelvis åtta partier representerade i den svenska riksdagen vilket skulle vara precis lagom om den hade till uppgift att hantera maximalt tre stycken frågor där man kan vara för eller emot. Skulle en fjärde fråga komma upp på den politiska dagordningen så spricker systemet.

Även om vi skulle begränsa oss till en representativ partidemokrati där vi bara har 25 stycken frågor i hela vårt samhälle, med bara alternativen för eller emot, så skulle det behövas 33 554 432 politiska partier (1*2^25) för att täcka de tänkbara åsiktskombinationerna. Mer än tre gånger så många som landets invånare.

Systemet är byggt upp och ner.

Hur media använder opinionsmätningar.

De första beställarna av opinionsundersökningar från de opinionsmätarföretag som poppade upp på 1940-talet var tidningarna. Tidningarnas tidiga intresse för opinionsundersökningar berodde förstås på att de kunde skapa nytt och intressant tidningsinnehåll som i sin tur sålde tidningar.

Väljarbarometrar av väldigt skiftande kvalitet har därför under lång tid publiceras titt som tätt med kommentarer från tidningarnas egna experter. Det har givit politiken en medialt passande känsla av spel och tävling där staplar, procent, trender och prognoser lockat tidningsläsare och gjort att den publicerande tidningen ibland även blivit omnämnd och refererad till i andra konkurrerande media.

Eftersom vi har just en partidemokrati har opinionsmätningar som publiceras i media nästan blivit synonymt med partisympatiundersökningar där respondenterna fått svara på vilket parti de skulle rösta på om det var val idag, vilket parti de tycker näst bäst om och så vidare. Dessutom har de ofta använts för att försöka spå in i framtiden. Hur utfallet i ett framtida val kommer bli exempelvis. Eftersom den sortens spådomar egentligen inte går att göra har det gjort att opinionsundersökningar fått ett skamfilat rykte.

Det har dessutom förvärrats av att de som publicerar tidningar naturligtvis har lönsamhetskrav vilket gör det viktigt att göra mätningarna så snabbt och billigt som möjligt. Dessutom är det inte någon nackdel i kommersiell mening för publicerande media om mätningarna visar sensationella resultat som passar i stora rubriker.

Därför är tyvärr lockelsen stor att göra snabba, billiga och riktigt dåliga mätningar.

Ibland kan även organisationer som vill påverka opinionen låta göra opinionsmätningar där frågor har ställts på ett sådant sätt att de givit ett svar som stödjer organisationens syfte. Resultatet ger de gratis till media som tacksamt publicerar det på nyhetsplats. När vi läser i tidningen att nio av tio svenskar tycker att ost är det godaste pålägget på smörgåsen kan vi ana vem som har bekostat undersökningen och att frågan är ställd på ett sätt som försvarar den investeringen. Vilka står bakom de undersökningar som visar att sju av tio svenskar tycker att det ska vara lättare att starta och driva företag eller att sex av tio svenskar vill se en minskad invandring?

Oavsett vad media använder metoden till kan opinionsmätningar förstås även användas på ett korrekt sätt för att mäta och väga åsikter om i princip vad som helst. Politiska sakfrågor till exempel. Som hur invånarna i landet ställer sig till en proposition från regeringen, en budget, grundlagsförändring eller en pensionsöverenskommelse.

Hur politiska partier använder opinionsmätningar.

I politikers händer är opinionsmätningar en källa till kunskap som gör det möjligt att manipulera opinionen. Driften är att kunna fånga upp opinionsrörelser och möta dem för att behålla sin popularitet för att vinna nästa val eller att neutralisera opinioner med motdrag. Partier gör ofta opinionsmätningar vars resultat de inte publicerar så att medborgarna får ta del av dem. Om de inte vidarebefordrar resultaten till medierna för att påverka opinionen.

Ett exempel är den ryske presidenten Vladimir Putin. Han tillhör partiet Enade Ryssland som beskriver sig själv som ett mittenparti.[24] Johanna Melén intervjuade Putin-kännaren Aleksej Muchin i P1-programmet Konflikt som sändes i början på mars 2018:

”Folkets stöd har Putin skaffat sig genom att lyssna till vad folket vill ha. Han följer noga sociologernas arbete”, säger Aleksej Muchin ”och anpassar sig efter majoritetens vilja.” ”Populism”, föreslår jag. ”Nej det är inte populism”, säger Aleksej Muchin ”det är att stödja sig på majoritetens intressen. Ofta”, säger Muchin ”kan man i andra länder, också i Europa, höra människor säga att vi skulle också vilja ha en sån president som Putin och för andra ledare som till exempel Ungerns premiärminister Viktor Orban, men också”, säger Muchin ” för Ukrainas president Petro Porosjenko har Putin blivit en slags förebild. De vill förstås upprepa hans framgångshistoria.”[25]

När det kommer till arbetet att avläsa och manipulera opinioner på ett mer rationella sätt finns det säkert några som hoppas på, och många som fruktar för, den artificiella intelligens som det nu finns en kapplöpning om att utveckla.

Sören Holmberg kallar tiden mellan 1950 och 1964 ”den stor hysch-hyschperioden när det gäller de svenska opinionsmätningarna”. Holmberg skriver: ”Undersökningar

24 Enade Ryssland på Wikipedia [https://sv.wikipedia.org/wiki/Enade_Ryssland]

25 Den politiska analytikern Aleksej Muchin på Centret för politisk information i Moskva intervjuad av Sveriges Radios korrespondent Johanna Melén i Konflikt i P1 – Förebilden Putin [http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1026542?programid=1300]

gjordes åt de politiska partierna, men inga resultat publicerades offentligt. ”[26] Socialdemokraterna var, enligt Holmberg, först redan under 1940-talet med att beställa opinionsmätningar från Gallupinstitutet för att få underlag för sin valplanering. De började i slutet av 1960-talet göra egna regelbundna undersökningar och Moderaterna tog efter i början av 1970-talet. Sedan kom resten av partierna i en strid ström.

Socialdemokraterna, som numera kallar sig framtidspartiet, har som uttalad ambition att vara i den politiska mitten. Detta har Stefan Löfven satt ord på: ”Vi står i mitten av svensk politik. Vi är ett parti för många inte bara för några få.” Kanske är man inspirerad av den lyckade triangulering som Moderaterna under Fredrik Reinfeldt gjorde under sin regeringstid mellan 2006 till 2014. Att triangulera är att inta en tredje position mellan sin egen tidigare ståndpunkt och motståndarens. Man närmar sig helt enkelt sin motståndares åsikt för att locka till sig motståndarens väljare. Därför låter en socialdemokratisk rikspolitiker numera som en blandning mellan en socialdemokrat och en sverigedemokrat när den talar om migration och integration. För att göra detta på rätt sätt krävs det att man har ordentliga fakta om opinionerna i samhället. Det får man bara med opinionsmätningar.

Kunskaper om väljarnas åsikter kan alltså med framgång användas genom att man låter de bli grunden för en ny och populärare politik. Men ”att ge folket det de vill ha” har samtidigt ett par dolda kostnader för partierna.

Dels blir det politiska systemet instabilt när partierna flyttar sig. Moderaterna var länge det parti som var längst till höger. När de flyttade sig mot mitten för att maximera sitt väljarstöd öppnade de upp för nya utmanare på högerkanten.

Dels är positionsförflyttningar ovant för vissa väljare som har en lite romantiserad bild av politiskt engagemang från folkrörelsernas tid. Många vill gärna smittas av en politisk glöd som de känner kommer från djupet. Åsiktsbyten gör det svårare för den typen av väljare att upprätthålla både sina partisympatier och sitt förtroende för det politiska systemet i sin helhet.

26 Sören Holmberg - Opinionsmätningar tar plats. - ur Demokratirådets rapport 2008. Medierna: Folkets röst?

Folkstyret.

Folkstyret är ett demokratiskt parti som är skapat för att motverka och åtgärda bristerna med demokratin med mer demokrati. För att lyckas med det fungerar Folkstyret annorlunda jämfört med andra partier.

Folkstyret voterar invalt i en beslutande församling så som man har mätt att medianmedborgaren tycker i frågan. Om Folkstyret är invalt i riksdagen och regeringen lägger en proposition så skickar Folkstyret frågan vidare till ett representativt urval av medborgarna. Ett minidemos. De får tid för att tänka över sitt beslut, en chans att följa med i samhällsdebatten och även relevant information om regeringens förslag tillsammans med argument för och emot samt en beskrivning av de troliga konsekvenserna ett styrkande eller avslag sannolikt medför[27]. Svarar gör respondenterna på en femgradig Likertskala graderad från ”Mycket dåligt förslag” till ”Mycket bra förslag” Medianvärdet, den statistiskt normala åsikten om regeringens proposition är utfallet. Vid ett statistiskt säkerställt ja eller nej röstar alla Folkstyrets invalda enligt det. Annars har inte något svar kunnat utläsas varvid Folkstyret avstår.

Det detaljerade resultatet av mätningen publiceras offentligt. En diskussion om eventuella skillnader mellan övriga partiers voteringar och Folkstyrets kan alltså komma till stånd med frågor som: Varför gjorde det ena eller andra partiet en annan bedömning än medborgarna? Bara deltagandet, möjligheten att påverka, i sig bör rimligtvis göra politiken och demokratin intressantare och mer attraktiv för medborgarna.

Folkstyret är en aggregerande institution som ger medborgarna lika inflytande (lika rösträtt i det slutliga avgörandet och effektivt deltagande) i de politiska besluten. Det startar en positiv utveckling som ställer nya krav på den offentliga debatten som kommer behöva vända sig mer respektfullt mot medborgarna. Inbjudan till engagemanget, och publiceringen av alla resultat skapar med tiden en ökad kunskap (upplyst förståelse) både om hur samhället fungerar och ger medborgarna politisk självkännedom. Medborgarna kommer på så sätt kunna kontrollera om det som populistiska politiker påstår om en ”tyst majoritet” verkligen stämmer. Eftersom alla som är underställda de politiska besluten har lika stor chans att bli tillfrågade (fullständig inkludering) och även får lyfta egna förslag till den politiska agendan (kontroll över dagordningen) kommer vi mycket närmare det demokratiska idealet i alla fem kriterier.

Se det som maktdelning. I parlamentet bildar Folkstyret en andra kammare av variabel storlek beroende på valresultatet. Denna andra kammare är medborgarnas.

Vi tar upp resonemanget med integrerande och aggregerande institutioner igen. Vi konstruerade en skala med heltal från diktatur med 0 poäng till en idealdemokrati med 10 poäng. Däremellan kunde olika polyarkier ha mellan 1 och 9 poäng beroende på hur väl de möter demokratikriterierna.

Partierna i vårt system är integrerande institutioner och riksdagen är en

27 Professor Peter C Neijens vid universitet i Amsterdam har provat något han kallar ”the Information and Choice Questionnaire” (ICQ). Det innebär att den som ska svara får information om vad experter anser att de olika alternativen har för sannolika konsekvenser. Studien bekräftade att många väljare hade liten kunskap om (sakfrågan i studien) och hade inkonsekventa preferenser. Informations- och frågeformuläret gjorde deltagarnas preferensröstningar mer konsekventa, särskilt för de deltagare med lägre nivåer av politisk sofistikering. Detta tyder på att detta beslutsstöd kan minska klyftan mellan politiskt sofistikerade och politiskt mindre sofistikerade.

aggregerande institution. Vår polyarki kan placeras in på denna skala och då har vi följande underlag till vår bedömning:

1. Partierna toppstyrda och har tappat kontakten med de flesta av oss medborgare.
2. Det är lite si och så med konkurrensen mellan partierna.
3. Riksdagen styrs i praktiken av partiledningarna.

Dessa faktorer ger sammantaget förstås en mycket låg poäng som ligger närmare 1 än 5. Folkstyret är en aggregerande institution som möter demokratikriterierna mycket bättre än riksdagen. Åtminstone med en demokratipoäng väl över 5. Folkstyret invalt i riksdagen gör att hela systemet i sin helhet får högre poäng.

Ett mer demokratiskt land.

Några argument för Folkstyret.

Det ger stor legitimitet.

Genom att fråga ett representativt urval av medborgarna får man veta precis vad alla medborgare tycker. Inte bara de som har starkast åsikter eller är mest påverkade av lobbyorganisationer. Legitima beslut har det fina med sig att de dessutom blir mycket enklare att implementera i och med att de byråkrater som ska agera utifrån besluten vet att medborgarna i större utsträckning faktiskt står bakom besluten och respekterar dem.

Det ger experter lagom makt

De som förordar olika former av teknokrati eller meritokrati uppvisar inte sällan även en försvarlig del av demofobi. Det kan exempelvis vara en rädsla för att den politiska agendan idag styrs av en pöbel som inte bryr sig om miljön tillräckligt mycket för att kunna göra tillräckliga insatser för klimatet i tid. I själva verket kan det vara så att medborgarna verkligen har förstått, och tar experternas oro på stort allvar medan det är lobbyingorganisationer och andra starka aktörer som påverkar politiker i en annan riktning. Människor har generellt stor tilltro till den som är påläst och kunnig i sitt ämne och kan lämna väl underbyggda, och trovärdiga, argument. Den har en stor auktoritet. Experternas direkta styre kan aldrig bli legitimt men deras sakliga och trovärdiga råd till ett suveränt folk kan skapa ett styre som är både legitimt och ger beslut av hög kvalitet.

Det ger handlingskraft och effektivitet.

Beslut kan ibland behöva vara snabba. Det här har alltid varit en av ursäkterna för att kunna bevara en representativ partidemokrati med öppna mandat. Det är dock väl mycket av en demokratisk kostnad för oss medborgare att offra för att slippa behöva rösta mer än vart fjärde år. Genom att fråga ett representativt urval kan man få ett demokratiskt beslutsunderlag mycket fortare än den tid det tar för de politiska partiernas representanter att komma överens på det där odemokratiska sättet (som inte baserar sig på hur vi väljare har röstat).

Demokrati måste ibland få ta tid. Många beslut är av den karaktären att de ska vara långsiktiga och extra väl genomtänkta. Därför behöver regeringar, lagråd och

remissinstanser tid på sig att göra ett bra och genomtänkt jobb. Däremot är inte demokratin betjänt av att partier av taktiska skäl eller prestige spärrar och försvårar genomförandet av väl behövda beslut. Folkstyret, med sitt legitima underlag, kan vara en väg att låsa upp sådana knutar.

Samtidigt kan det i konkurrensen gå lite för fort ibland. Partier kan till exempel, för att göra avtryck i debatten och för sin överlevnad, sätta i system att hela tiden föreslå stora ändringar i exempelvis skolpolitiken. Ett resultat kan bli ett utbildningsväsende som inte får den arbetsro den behöver med sjunkande resultat som följd. I backspegeln kan det se ut som om det hade varit bättre för både skolorna och eleverna om inte politikerna hade lagt sig i alls.

Det är billigare för skattebetalarna.

Alla demokratiska system och arbetssätt kommer med en räkning. Alla offentliga räkningar betalas av folket. Som ett exempel på det kan man nämna att bara Sveriges kommuner årligen förbrukar 6,7 miljarder kronor på politisk verksamhet. Det är vad det kostar skattebetalarna att ha kommunalpolitiker sittande i möten med mera. Att i högre utsträckning fråga ett representativt urval kostar naturligtvis mycket mindre. Det är också billigare än att starta en landsomfattande folkomröstning varje gång ett beslut ska tas.

Det är svårt att manipulera.

Främmande makt kan inte hacka en mätning av opinionen. Slumpen är med och väljer ut de som ska tillfrågas så den som vill manipulera har först den helt omöjliga uppgiften att påverka systemet utan att veta vart stöten ska sättas in. Den som vill påverka hela opinionen måste verka i det öppna och kan inte fokusera på enskilda individer, delegater eller representanter.

Det finns ingen partiorganisation.

Oligarkins järnlag visar att politiska partier bara kan vara demokratiska i själva starten. Det är bara då som det kan finnas en genomgripande nerifrån-och-upp funktion. När partiet är organiserat får de i ledningen, i konkurrens med andra partiers ledningar, en koncentration av kompetens och ägande av information som gör att de längre ner i organisationen får mindre makt och inflytande. Det sker automatiskt och utan någon ond vilja från ledningen. Det är bara en oundviklig konsekvens av organisationsformen.

Folkstyret är ett virtuellt parti som kan liknas vid en trojansk, demokratisk, häst som väljarna rullar in i riksdagen. Det finns inget utrymme för spel och inga risker för odemokratiska överenskommelser i låsta rum. Bara medborgarnas vilja.

Det gör att väljarnas preferenser i högre grad återspeglas i besluten.

Ett demokratiskt fundamenta är att väljarnas åsikter på något sätt ska påverka den förda politiken. Det här ökar med Folkstyret invalt. Den aktör som vill ha makt i ett parlament att genomföra ett politiskt beslut behöver liera sig med andra om de inte har egen majoritet. Om medborgarnas åsikt har en beslutsmässig tyngd i parlamentet finns därför ett incitament för de andra politiska spelarna att ansluta sig till just den åsikten. Resultatet är ett beslut mer i medianmedborgarens smak.

Det gör våra opinioner synliga för oss själva.

Vad tycker vi medborgare generellt om regeringens senaste förslag? Vet du det? Det är inte alltid vi har en aning. De politiska partierna vet det förmodligen eftersom de själva köper opinionsundersökningar från företag som gör sådana. Men svaren berättar de inte för oss medborgare om de inte gör det i syfte att manipulera opinionen.

Det finns även politiker som påstår saker om oss medborgare. De säger att vi innerst inne tycker än det ena och än det andra. Hur ska vi kunna verifiera att det de påstår om oss verkligen stämmer? Offentligt publicerade mätningar i sakfrågorna ger väljarna en viktig källa till kunskap och politisk självkännedom vilket är rena raketbränslet för den fria opinionsbildningen som är central i en demokrati. Ju kunnigare och med insatta vi medborgare är desto mer demokratiskt blir vårt samhälle.

Det gör att makthavarna behöver respektera medborgarna.

Ett sätt som politiska partier använder sig av idag för att driva igenom beslut som medborgarna inte gillar är breda blocköverskridande överenskommelser. Finessen med det är att väljarna i efterhand inte kan utkräva ansvar av de inblandade genom att rösta på ett parti i annat block. Partierna kallar det att ta ansvar. Idag är det här beteendet inte förknippat med någon större politisk kostnad. Medborgarnas enda sätt att utkräva ansvar - vid valet - har de tagit ifrån oss. Om medianmedborgarens åsikt även var representerad i riksdagen skulle partierna åtminstone få en liten men tydlig ”pedagogisk uppförsbacke” när de som varande våra representanter behöver förklara varför de går emot oss, runt oss eller bakom oss.

Det är inte belastande för medborgarna.

Informerade opinionsmätningar, Folkstyrets modell, gör att vi alla delar på jobbet. Eftersom varje representativt urval av medborgare väljs med slump behöver vi inte votera så ofta. Istället får vi, med kanske ett par års mellanrum, en fråga vi kan sätta oss in i och bli ambassadör för.

Det fungerar på alla nivåer.

Till tre nivåer i samhällsstyrningen har vi väljare valsedlar. Folkstyret fungerar på samma sätt i alla dessa tre nivåer. Till den lokala nivån (under den kommunala) närmast medborgarna bör partiopolitiska kommundelsnämnder med direktvalda ledamöter skapas som exempelvis Svågadalsnämnden[28]

Det är slutet för populismen.

När medianmedborgarens åsikt finns representerad kan ingen annan påstå att det är de som på riktigt representerar medborgarna eller säger som medborgarna egentligen tycker. Ingen kan heller påstå att medborgarna inte får komma till tals.

Folkstyret är slutet på populismen och uppfyller på ett unikt sätt de grundläggande kraven: Medborgarstyrelse, rättsstat och handlingskraft.

28 Svågadalsnämnden [https://www.hudiksvall.se/Sidor/Kommun--politik/Kommunens-organisation/Namnder/Svagadalsnamnden.html]

Frågor och svar

Lämnar Folkstyret in motioner?

Ja. Varje gång det görs ett representativt urval och frågor skickas ut får respondenterna även frågan om de själva har något förslag de vill lämna, eller om de vill ställa sig bakom någon annans förslag. (Inkomna förlag publiceras offentligt, utan att röja inlämnarens identitet, i en lista.) Förslag tas från listan i popularitetsordning och omvandlas till folkmotioner. Det här gör att vi kommer närmare ett av målen i demokratikriterierna: Kontroll över dagordningen.

Behöver vi inga partier längre?

Alla partier som har minst en presumtiv väljare behövs. Det finns ingen anledning att tro att en majoritet en dag kommer rösta på Folkstyret. Det var länge sedan ett parti fick mer än 50% av rösterna. Det skulle förutsätta att alla andra partier skulle prestera orimligt dåligt eller att människor helt skulle sluta ha annat än statistiskt normala uppfattningar i vissa frågor. 1,5 miljoner svenskar är exempelvis medlemmar i LO som genom Socialdemokraterna arbetar för att ge dessa medlemmar olika förmåner. Dessa medlemmar kommer alltid ha en rationell anledning att rösta på Socialdemokraterna som kan företräda dem bättre än vad den statistiskt normala medborgaren har anledning att göra. De medborgare som, mer än något annat, vill se en strängare migrations- och integrationspolitik än den statistiskt normala medborgaren kommer att ha en rationell orsak att vilja rösta på SD eller ett liknande parti. Det kommer rimligtvis även fortsättningsvis finnas partier som är mer företagarvänliga, mer feministiska, positivare till EU, miljöengagerade o.s.v. än den statistiskt normala medborgaren.

Vem formulerar frågorna som ska ställas i undersökningarna?

Frågorna i undersökningarna är alltid hur man ställer sig till den aktuella propositionen eller motionen.

Hur hanteras svarsbortfallet?

Det blir alltid ett svarsbortfall när man gör en opinionsmätning, håller en folkomröstning eller ett val. Även när riksdagen ska votera händer det att ungefär 20% av ledamöterna inte är närvarande. I riksdagsvalet 2014 var det 14% av de röstberättigade medborgarna som inte röstade. Normalt anser forskarna att de som inte röstar eller svarar på enkäter tycker ungefär som de som svarar eller röstar gör. Det finns en röstningskalkyl som brukar användas när man rationellt vill förklara hur sannolikt det är att någon kommer rösta. Enligt den är det viktigt att den röst man har kan påverka. Den som blir utvald av slumpen att delta i en undersökning är kanske en av tusen istället för en av 7,5 miljoner och har alltså mycket större (7 500 gånger större) rationell anledning att svara. Den som trots det ändå inte svarar är nog helt enkelt inte alls intresserad och kommer inte svara hur än frågan ställs. En anledning att rimligen kunna förvänta sig ett mindre svarsbortfall i en Folkstyret-votering är att man får bilda sig en uppfattning och svara direkt i en sakfråga och inte behöver översätta hela sin världsbild till något så grovt och abstrakt som partisympatier.

Varför inte mer deliberation?

Statsvetaren James S Fishkin från Stanford universitetet har i ”När folket talar” redogjort för sina experiment med deliberativa opinionsundersökningar. Han

har gjort en intressant figur med axlarna deliberation och deltagande som vi kan anpassa till våra aktuella förhållanden. I vår har vi två axlar där den horisontella är representativitetsaxeln. Längst till vänster på denna axel är maximal politisk jämlikhet, vilket motsvarar antingen alla i befolkningen eller ett representativt urval och längs till höger är en, på vilka andra kriterier som helst, utvald grupp.

På den vertikala axeln finns längst ner en rå, allmän och fullständigt speglad opinion som är helt obildad och inte fått tänka efter alls och högst upp finns en filtrerad, förvrängd, förädlad eller korrumperad, opinion. I det här diagrammet kan vi lägga in olika metoder för att institutionalisera allmän opinion.

Någonstans i den övre vänstra kvadranten kan vi placera en folkomröstning. Den omfattar alla och svaret är färgat av mycket lobbying, reklam- och påverkanskampanjer, spinning och sanna och falska hot, rena lögner och löften om vart annat. Dessutom används den av många som en möjlighet att protestera mot det politiska etablissemanget. Den politiska jämlikheten är alltså ganska hög men resultatet speglar inte opinionen så bra. Den blir förvrängd.

I den övre högra kvadranten finns exempelvis vårt eget parlament. De visar även den en vrångbild av den allmänna opinionen som är påverkad av lobbyister och annat. Dessutom är det en grupp som är utvald baserat på medlemskap i politiska partier vilket inte är något som kännetecknar allmänheten.

I den nedre högra kvadranten hamnar exempelvis en opinionsundersökning i en självrekryterad panel. Åsikterna kan vara råa, utan eftertanke och helt speglade men gruppen är inte representativ.

Den nedre västra kvadranten finns den råa, speglade och helt ogenomtänkta opinionen med maximal politisk jämlikhet.

Den politiska jämlikheten vill vi ha. Den hör till ett av våra demokratikriterier och är legitimitetsskapande. Därför ska vi hålla oss allra längst ut till vänster i det tänkta koordinatsystem vi har framför oss. En helt ogenomtänkt opinion där de som bestämmer inte har tänkt igenom konsekvenserna vill vi inte ha. Alltså vill vi inte vara längst ner. Förvrängda eller korrumperade åsikter vill vi förstås inte heller ha för de är inte legitima. Den mesta legitimiteten kommer ligga längst till vänster i mitten. Det skapar vi med en opinionsmätning i ett representativt urval med tillräckligt med betänketid, information om förslaget, bakgrunden och de konsekvenser de olika alternativen sannolikt får.

Varför inte anordna folkomröstningar om allt?

De medborgare som inte känner sig delaktiga kan vilja uttrycka sin egen åsikt i sakfrågor i hopp om att få påverka. Att ställa krav på folkomröstningar ligger nära till hands eftersom det redan finns som möjliga säkerhetsventiler i vårt representativa system när de valda känner att de behöver rådfråga medborgarna.

Att ha folkomröstningar i varje fråga, via en app eller webbsida, kräver ett system som klarar av flera miljoner röstningar varje dag. Det kräver av oss medborgare att vi sätter oss in tillräckligt i varje fråga vi ska votera om. Det innebär en kraftansträngning som är svår att kombinera med ett arbete, föräldraskap och en självförverkligande fritid. Ett sådant system kan i praktiken göra oss till ständigt röstande slavar istället för att ge oss friheten att leva våra liv som vi finner det bäst.

Informerade opinionsmätningar, Folkstyrets modell, är bättre eftersom vi alla

delar på jobbet. Eftersom varje representativt urval av medborgare väljs av slumpen behöver vi inte svara (votera) så ofta. Istället får vi, med kanske ett eller ett par års mellanrum, en fråga vi kan sätta oss in i ordentligt och bli ambassadör för.

Varför inte artificiell intelligens?

Redan på 1950-talet, optimismens stora årtionde, spekulerades i att låta rättvisa maskiner fatta de stora besluten i samhället. Naturligtvis kommer AI i framtiden ha sin plats i många skilda sektorer. Redan den slumpmekanism som väljer ut det representativa urvalet kan sägas vara en mycket enkel form av artificiell intelligens. I övrigt får man nog se framtiden an och hantera det vartefter det uppstår. Varje generation behöver som sagt erövra och implementera demokratin på bästa sätt i sin tid och med sina förutsättningar.

Vilka sitter på Folkstyrets platser?

Enligt SCB (2015) var antalet uppdrag i kommunerna 60 600 stycken och de valda/anställda politikerna bara 36 800 personer. Ett underskott på 23 800 personer alltså. I landstingen var uppdragen drygt 7 000 fördelat på drygt 4 400 personer. Ett underskott på 2 600 personer. SCB hittade mer än 1 000 valda politiker i Sveriges kommuner som satt på så många som 4 stolar eller fler. Det finns även en överlappning mellan landsting och kommuner vilket innebär att cirka 2 800 politiker uppbär uppdrag i bägge. Redan 2015 saknades alltså 27 800 personer i vårt politiska system och allt sedan dess hör vi bara om allt fler avhopp.

Att bara värva personer från den knappt halva procenten av landets invånare som är tillräckligt intresserade av att göra det under ledning av något av de toppstyrda partierna vi har idag är att använda en alldeles för liten rekryteringsbas.

Det här har som konsekvens att du som tycker att du har intresse och kompetens kan själv söka någon av de här positionerna. Du väljs direkt av väljarna för en fyraårsperiod och behöver inte styras av någon partitopp[29]. Du ansvarar istället direkt inför väljarna. Systemet kallas demokrati. Det betyder bland annat att du byts ut om du inte levererar.

Hur är Folkstyret organiserat?

Folkstyret är ett virtuellt parti. Det finns ingen traditionell organisation med intern politikutveckling som kan hindra partiet att representera de som är underställda de politiska besluten. De som representerar Folkstyret har i övrigt en i lag skyddad rätt att bilda föreningar eller organisera sitt arbete som de finner bäst för att fullfölja sitt uppdrag eller sprida information om verksamheten i valrörelser och liknande.

Vad gör jag som Folkstyrets representant i en beslutande församling?

Arbetet regleras i lag. I övrigt förväntas Folkstyrets representanter vara med och göra om medborgarförslag till folkmotioner och arbeta för transparens och demokratisering.

29 Du kampanjar på det sätt du finner lämpligast. Själv eller tillsammans med andra, på gator och torg eller på Facebook. Väljarna skriver Folkstyret och ditt namn på en blank valsedel. Senast fredagen före nästa val behöver du anmäla ditt medgivande till kandidatur genom att skicka in en blankett till länsstyrelsen där du bor. Blanketten finns på valmyndighetens webbsida [https://www.val.se/for-partier/infor-valet-2018/anmala-samtycke.html] och på nästa sida i det här partiprogrammet.

SAMTYCKE
Deltagande i val

Datum

.....

Samtycke lämnas för val till

☐ Riksdagen	
☐ Landstingsfullmäktige i	landsting
☐ Kommunfullmäktige i	kommun

Jag samtycker till kandidatur för parti

Partibeteckning Folkstyret
Förnamn
Efternamn
Personnummer

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

Information

Blanketten ska ha inkommit till länsstyrelsen i ditt län **senast den 7 september 2018**. Adressupppgifter finns på www.lansstyrelsen.se.

Observera att denna blankett och allt som står på den blir allmän handling när den lämnas in till länsstyrelsen.

Mer information om samtycke finns på www.val.se.

Valmyndigheten 288 utg 1

Valet 2018.
Ditt val.

© 2018 Folkstyret

www.folkstyret.se